

ЛІДІЯ СПАСЬКА ДОРОГА ДО БОГА

Роман ЯКЕЛЬ. — "Дзеркало тижня", 17 (797), 30 квітня — 14 травня 2010 року

Лідія Спаська. Автопортрет

Виповнилося 100 років з дня народження Лідії Спаської. В історії українського малярства її ім'я — одне з найяскравіших. Свій незабутній слід художниця залишила в церкві Святої Покрови у Києві, де створила композиції «Покладання во гроб Ісуса Христа», «Воскресіння» і майже всі ікони для іконостасу. А якось її ікона в Острозькому Богоявленському соборі... замироточила.

Народилася Л.Спаська в Умані, але дитинство її минуло в батьківському маєтку неподалік містечка Ківерці Луцького повіту. Отримавши невелику спадщину після смерті матері, вона приїхала до Парижу і прожила тут чотири роки. З-поміж численних студій Лідія обрала Академію малярства і скульптури Рудольфа Жульєна. Тут зав'язалися знайомства, які додадуть неповторних штрихів у її долю. Незвичайна жінка Єлизавета Кузьміна-Караваєва, відома в історії під чернечим ім'ям Матері Марії, прихистить молоду художницю в гуртожитку для емігрантів. Тут була каплиця, в якій часто молилася благородна черниця. Лідія зберігатиме малюнок цієї каплиці із зображенням Матері Марії та її сина Юрія до останніх своїх днів.

У церкві Святого Сергія Радонезького молода художниця знайомиться із сестрою Іоанною (в миру — Юлією Миколаївною Рейтлінгер), яка навчить її темпераної техніки іконопису, зі священником і філософом Сергієм Булгаковим, який заснував у Парижі інститут богослов'я. Його студент Василь Спаський невдовзі стане нареченим Лідії...

У творчості художниці чільне місце займають портрети. Ще змалку вона довго вдивлялася в людські обличчя, чим спантеличувала незнайомих. За творче життя Лідії Спаської об'єктами її уваги стали сотні особистостей. У кожній вона знаходила щось добре, властиве саме цій людині. Доля, закидаючи художницю в багато куточків колишнього Союзу, давала поживу для творчості. В Карпатах, на Кавказі, в Казахстані, багатьох інших місцях талановита жінка створила десятки пейзажів, в яких земна краса постає в усьому її розмаїтті. Величний краєвид із зображенням споруд Троїцького монастиря капуцинів в Острозі нині прикрашає стіни відновленого Національного університету «Острозька академія». Інший пейзаж — «Замкова гора в Острозі» — зберігається в музеї Тараса Шевченка в Торонто. А квіткові натюрморти художниці настільки яскраві й живі, що, здається, ніколи не зів'януть.

Велика композиція «Повстання робітників у селі Новомалині 1905 року» додала художниці віри у власні сили. Робота демонструвалася на виставках у Рівному, Києві і Москві, була удостоєна грамоти Української республіканської ради профспілок.

Ця картина та інші історичні полотна, як-от «Битва з татарами під Острогом 1578 року», «Северин Наливайко в Острозі», «Повстання острозьких міщан проти княгині Анни Алоїзи Ходкевич 1636 року», «В'їзд Богдана Хмельницького в Острог у грудні 1648 року», спонукають до висновку, що художній стиль Лідії Спаської сформувався не без впливу імпресіонізму. У батальних та групових сценах чітко розмежовано передній і задній плани, дотримано строгої симетрії у побудові композиції, що переконливо свідчить про творчу зрілість художниці.

Із середини 50-х років минулого століття мисткиня відчула внутрішню потребу малювати ікони й розписувати храми. Хоча в часи войовничого атеїзму займатися цим мистецтвом було небезпечно, Лідія Спаська ризикнула, бо побачила в цьому свій шлях до Бога.

Її іконописні роботи стали окрасою храмів різних країн.

А починалося все із зустрічі зі знайомим отцем — Сергієм Кульчицьким. Саме він запросив художницю в історичну місцевість Дермань. Для сільської церкви вона створила картину «Голгофа» та ікону Петра і Павла. На замовлення цього ж священника, який переїхав служити на північ Росії, Лідія Іванівна розписувала церкви в Архангельську, Мурманську, Великому Устюзі. Тамтешній архієпископ Гавриїл запропонував їй написати ікони для соборів в Астрахані і Ташкенті. Пензлю Лідії Спаської належать також полотна «В'їзд Господній в Іерусалим» та «Нагорна проповідь Ісуса Христа» у Свято-Троїцькому соборі в Луцьку. А храм Святого Феодосія Чернігівського в цьому місті вона розписала майже повністю.

Дослідниця творчості художниці Ярослава Бондарчук не помилилася, коли зазначила: «Образ умираючого на хресті Спасителя («Розп'яття»), що Лідія Спаська намалювала для одного з вітарів костелу Успіння Діви Марії в Острозі, вражає внутрішнім глибоким змістом. Суть якого — в необхідності власної жертви і страждання для спасіння людства»...